

EGENSKAPSMYSTIK

Lars Bergström tycker att egenskaper och relationer ”är rätt mystiska saker”. Orsaken till detta är att ”det kan vara svårt att avgöra när en egenskap är *samma* egenskap som en annan” (Bergström 2018, s.98). Det är med andra ord något med egenskapers och relationers identitet – eller, som man ofta säger, identitetsvillkor – som gör att de förtjänar epitetet ”mystiska”. Men vad? Det här är en fråga som jag har ställt mig själv flera gånger under mitt forskarliv, dock utan att någonsin finna tiden att sitta ned och reda ut vad svaret (eller svaren) månne vara. Jag är därför tacksam för att Bergströms korta – eventuellt den kortaste i hela boken – betraktelse över egenskapernas natur nu gett mig den ursäkt jag behövde för att åtminstone börja rota i frågan. Nedan följer därför mina – också de korta – betraktelser över egenskapers identitet, identitetsvillkor och epitetet ”mystisk”.

En fråga om egenskapers identitet kan förstås på (minst) två sätt. Å ena sidan kan vi fråga oss sådant som: Vad gör en egenskap till en egenskap? Vad gör en egenskap till just *den* egenskapen? Vad gör *denna* egenskap till samma som *den där*? Å andra sidan kan vi fråga oss: Hur kan vi avgöra att något är en egenskap? Hur kan vi veta att den här egenskapen är just den egenskap den är? På vilka grunder är vi rättfärdigade att tro att *denna* egenskap är samma egenskap som *den där*?

Den första sortens frågor är metafysiska. De rör sådant som egenskapers natur och persistens. Den andra sorten handlar snarare om hur vi kan *veta* det ena eller det andra, och är således epistemologiska. I sin korta betraktelse tycks Bergström intresserad av framförallt den epistemologiska frågan rörande egenskapers identitet, och då i synnerhet denna fråga uttryckt i termer av relationen mellan de språkliga uttryck vi använder för att peka ut egenskaper i världen, och de egenskaper som därmed pekas ut. Ordet ”halvtom”, påpekar Bergström, är inte detsamma som ordet ”halvfull”. Men det tycks ändå fullt möjligt att den egenskap orden pekar ut är en och samma. Problemet är att det inte verkar finnas någon tillförlitlig metod för att avgöra när så är fallet, och när det inte är det. Detta, menar Bergström, tycks medföra mycket allvarliga konsekvenser:

Om man inte har någon tillförlitlig metod att avgöra om två språkliga uttryck står för samma egenskap, så vet man inte riktigt vad man pratar om när man pratar om egenskaper. Och då bör man nog undvika att prata om egenskaper. Åtminstone i mer seriösa sammanhang. (s. 99)

Som Bergström också mycket riktigt påpekar skulle dock det att undvika att prata om, och i termer av, egenskaper få konsekvenser som de flesta filosofer nog skulle ha svårt att acceptera. Låt oss därför fortsätta att tala så som vi alltid har gjort, och se om det finns något att göra åt det som först fick oss att ifrågasätta denna praktik.

Här kommer ett första förslag. I metafysiken (se t.ex. Lewis 1986) är det vanligt att skilja mellan "sparsmakade" (*sparse*) och "frikostiga" (*abundant*) egenskaper och predikat.¹ Ett frikostigt predikat är helt enkelt ett predikat, vilket som helst, i en sann meningsfull sats. En frikostig egenskap är vadhelst det predikatet denoterar. Om ett predikat förekommer i en sann meningsfull sats, finns därmed den egenskap predikatet denoterar. Den enda egentliga begränsningen här är semantisk: om två frikostiga predikat *inte* är semantiskt distinkta, pekar de ut samma egenskap. Det finns med andra ord (och som namnet kanske antyder) väldigt många frikostiga egenskaper, vissa ytterligt onaturliga och säkerligen också mycket ointressanta för oss.

Sparsmakade egenskaper, å andra sidan, är de egenskaper som i grund och botten existerar. Om någon – en allvetande Gud förmodligen – skulle sätta sig och räkna upp allt som i fundamental mening existerar – verklighetens "minimala bas" s.a.s. – skulle hen därmed (bland annat) behöva räkna upp alla sparsmakade egenskaper. En delmängd av alla predikat denoterar dessa sparsmakade egenskaper, och det är dessa vi här kallar sparsmakade predikat.

Om Bergströms fråga hade gällt huruvida "halvtom" och "halvfull" pekar ut samma eller olika frikostiga egenskaper, hade det filosofiska problemet snabbt upplösts. Eller, om det inte hade upplösts, så hade det förvandlats från ett problem rörande egenskapens mystiska natur till ett rörande språket och vår förmåga att avgöra synonymitet. När Bergström

1. Man hade eventuellt kunnat översätta "*sparse/abundant*" med "naturlig/onaturlig". Här har jag valt att undvika detta då jag känner mig osäker på exakt hur den första distinktionen egentligen förhåller sig till den senare (som ju också förekommer i Lewis). Frågan – som jag inte kan gå in på här – gäller då framförallt huruvida distinktionen mellan "sparsmakade" och "frikostiga" egenskaper, så som jag använder den i den här texten, tillåter grader på samma sätt som Lewis tänker sig att egenskaper kan vara mer eller mindre naturliga/onaturliga.

påpekar att vi saknar någon tillförlitlig metod för att avgöra om "halvfull" och "halvtom" står för samma egenskap, menar han dock med all sannolikhet inte *samma frikostiga egenskap*. Snarare bör svårigheten förstås som en svårighet rörande sparsmakade egenskaper. Frågan blir då huruvida det finns någon tillförlitlig metod för att avgöra när två semantiskt distinkta predikat pekar ut samma sparsmakade egenskap, och när de inte gör det.

Ett sätt att närma sig denna fråga är att, som David Armstrong (1978), skilja mellan frågan om det finns egenskaper och frågan om *vilka* egenskaper som finns. Frågan om *vilka* egenskaper som finns, och därmed också frågan om vilka predikat som är sparsmakade är, enligt Armstrong, inte en filosofisk utan snarare en vetenskaplig fråga. Det är med andra ord omöjligt att *a priori*, eller genom en analys av de semantiska relationer våra språkliga uttryck står i till varandra, avgöra både vilka egenskaper som i grund och botten finns och när det vi talar om är en och samma egenskap, eller två distinkta egenskaper. Detta, menar åtminstone Armstrong, gör dock inte vår epistemiska situation *vis-à-vis* egenskaper på något sätt speciell. De egenskaper som i grund och botten finns, med detta sätt att se på saken, är de egenskaper vi refererar till med hjälp av predikat i våra bästa vetenskapliga teorier. Och precis som vi (eller snarare forskare), enligt många, på vetenskapliga grunder kan komma fram till om två vetenskapliga uttryck refererar till samma sak (tänk: vatten och H₂O), kan vi avgöra huruvida två vetenskapliga predikat refererar till en eller två egenskaper. Om så är fallet kan man med andra ord ifrågasätta påståendet att det saknas en tillförlitlig metod för att avgöra när två ord står för samma egenskap. Eller, om det trots allt visar sig att det gör det, så kan man fråga sig om problemet beror på egenskaperna och deras mystiska natur eller på brister i den vetenskapliga metoden.

Allt ovanstående sagt är såklart höggradigt kontroversiellt. Trots detta kommer jag från och med nu att betrakta den epistemologiska frågan som behandlad, för att kunna gå vidare och se om det inte är så att egenskapernas mystiska natur egentligen har sin grund i något metafysiskt, och vad vi i sådana fall kan eller inte kan göra åt det.

En av de mer namnkunniga förespråkarna för tanken att klara och informativa identitetsvillkor krävs om vi ska acceptera existensen av något *x* är Quine. I *Word and Object* (1960, s. 200) argumenterar Quine mot existensen av abstrakta propositioner (ett argument som han på s. 209 påpekar går att utsträcka till att gälla även sådant som egenskaper och relationer) bland annat så här:

En stor del av att lära sig ord som 'äpple' eller 'flod' är att lära sig vad som räknas som samma äpple eller samma flod, fast återupplevda, och vad som räknas som ett annat äpple eller en annan flod. Likaså med 'proposition': vi förstår inte detta ord innan vi har en standard för när vi ska tala om påståenden som identiska eller som distinkta. Eftersom en proposition inte är materiell kan en proposition inte, likt ett äpple eller en flod, upplevas och återupplevas, men något motsvarande är möjligt. (Min övers.)

Även om sättet han uttrycker sig på inte alltid gör detta glasklart (något som också innebär att det kanske trots allt var den metafysiska frågan Bergström hade i åtanke hela tiden), är Quine här intresserad av den *metafysiska* frågan rörande propositioners, egenskapers och relationers identitet. Den sorts svar på denna fråga som Quine är beredd att acceptera är ett svar som ställer upp tydliga och informativa identitetsvillkor för den sorts entitet det månne vara fråga om, villkor av typen:

F = G omm _____.

Så långt tycks allt klart. Tittar man närmare på saken är det dock inte helt uppenbart vad ett dylikt identitetsvillkor kan förväntas bidra med. För det första tycks det som efterfrågas vara något mer än ett villkor för när något är identiskt med sig självt. Självidentitet regleras trots allt redan i en av de universella "identitetslagarna" (som förutom lagen att *allt är identiskt med sig självt* inkluderar motsägelselagen samt lagen om det uteslutna tredje). Snarare verkar det som om ett villkor av det här slaget är till för att tala om när något (självidentiskt), som vi plockar ut på två olika sätt eller vid två olika tidpunkter, är ett och samma något, och när det inte är det.

Det gäller onekligen att hålla tungan rätt i munnen här. För även om tal om självidentitet är fritt från epistemiska övertoner, finns det skäl att oro sig för att den metafysiska frågan rörande vad som gör *detta* till samma som *detta*, relativt olika sätt att plocka ut detta, lätt kan blandas samman med den epistemiska frågan rörande *hur detta kan avgöras* under rådande omständigheter. Det finns också mycket riktigt de som menar att Quine själv emellanåt blandar samman dessa båda frågor. Här kommer jag dock lämna den frågan därhän.

Vad är då några exempel på möjliga identitetsvillkor för egenskaper? Bergström nämner två. Det första – att egenskap F är identisk med egenskap G om det predikat vi använder för att referera till F är synonymt

med det predikat som vi använder för att referera till G – förkastar han snabbt av skäl som vi redan varit inne på. Det andra – att F är identisk med G om de har samma (faktiska eller möjliga) extension – finner han likaledes problematiskt, återigen av väl kända orsaker.

Problemet är att det tycks finnas egenskapspar (eller – kanske bättre uttryckt – predikatpar) sådana att, trots att de har samma extension, vi ändå vill säga att det de pekar ut är två och inte en egenskap (*varelse med hjärta* och *varelse med njurar* är ett exempel, *triangulär* och *trilateral* ett annat).

Det finns dock en ganska stor grupp alternativa identitetsvillkor som Bergström inte nämner. I denna grupp ingår sådant som villkor som hänvisar till "realdefinitioner", villkor i termer av "grundande-profiler" och villkor i termer av "likhetsdimensioner" (för en bra översikt, se Audi 2016). Här tänker jag koncentrera mig på att kort diskutera två alternativ utöver de redan nämnda: att egenskapens identitet ges i termer av deras *kausala profil* och att den ges i termer av deras *kvalitativa natur*. I synnerhet det sistnämnda alternativet – som råkar vara det jag föredrar – kan sägas utmana idén om identitetsvillkor. Detta är något jag ämnar återkomma till i slutet av min text.

Att en egenskaps identitetsvillkor ges av dess kausala profil är något som har försvarats av bland andra Sydney Shoemaker (1980). Spontant tycks detta som ett villkor med god potential. Objekts beteende (om än inte deras blott möjliga beteende) är något vi kan mäta och undersöka vetenskapligt, vilket torde tilltala någon som till exempel Quine. Ett problem, enligt vissa, är dock att detta villkor tycks utesluta möjligheten att det också finns icke-kausala egenskaper. Om det finns abstrakta objekt, och om dessa objekt bär egenskaper, verkar det inte som om de egenskapernas identitet kan förklaras med hänvisning till den kausala kraft de ger åt sina bärare, åtminstone inte om man (som de flesta ju gör) menar att abstrakta objekt är kausalt impotenta. Detta kan såklart ses som ett argument mot existensen av abstrakta objekt, men det vore förmodligen att föredra om ett sådant argument kunde formuleras på mer metafysiskt neutrala grunder. Så låt oss leta vidare.

Beakta följande villkor:

F är identisk med G omm F har samma natur som G.

En invändning inställer sig omedelbart. Villkoret tycks inte särskilt informativt. En egenskap *är* en kvalitativ natur som någonting (ett objekt) kan exemplifiera. Ett identitetsvillkor formulerat i termer av denna natur, kan man därför tycka, säger oss inte mer än att F är identisk med G

omm F är identisk med G. Till viss del beror styrkan hos denna invändning på vad man lägger i begreppet "informativ". Anta att ingen annan sorts entitet har sin identitet bestämd av och endast av sin kvalitativa natur på detta sätt. I sådana fall är villkoret informativt åtminstone i den meningen att det informerar oss om vad som gör en egenskap till en egenskap, och inte ett objekt, en händelse, eller ett sakförhållande.

Kan detta villkor hjälpa oss att *avgöra* om F är samma som G? Förmodligen inte. För det krävs ett operationaliserbart svar på frågan *Vad innebär det att ha natur X?* Men svaret på den frågan är förmodligen *Det är primitivt*. Är detta ett problem? Det är oklart om epistemologiska överväganden bör spela roll här liksom, om de bör det, vilken roll. Detta är en stor och svår fråga som jag inte kommer att gå in på här (men jag lutar åt att svaret är att de *inte* bör spela roll, vilket innebär att det villkoret inte hjälper oss med det epistemologiska inte bör ses som ett skäl att förkasta det).

Problemet, om det finns ett sådant, ligger nog snarare i den centrala roll som egenskapers *primitiva* natur nu tillåts spela i våra förklaringar av deras identitet. För om egenskapers identitet bestäms av deras natur, där denna natur inte kan vidare förklaras, förblir egenskapers natur hölj d i (mystiskt) dunkel. Må så vara. Man kan diskutera var det är lämpligt att sluta förklara. Ironiskt nog var det Armstrong – en försvarare av immanenta universalier – som en gång anklagade Lewis – en nominalist – för att sluta förklara alltför tidigt. Till vilket Lewis svarade (1983, s. 352):

Alla *förklaringar* är inte *analyser*! Ett system som antar vissa Mooreanska fakta som primitiva och oanalyserbara kan inte anklagas för att inte göra plats för dem. Det varken skyr den obligatoriska frågan eller ger den ett nekande svar. Det ger en förklaring. (Min övers.)

Så är då egenskaper mystiska? Kanske det. Men om denna mystik har sin grund i det att egenskapernas natur betraktas som primitiv gäller detsamma – beroende på vilken ontologi man omfattar – även mycket annat. Kanske är det därför bäst att spara epitetet "mystisk" till ett tillfälle där det kan göra verklig skillnad, och nöja sig med tanken att all förklaring måste komma till ett slut.

LITTERATUR

Armstrong, D. M. 1978. *Universals and Scientific Realism*, vol. 1–2. Cambridge: Cambridge University Press.

- Audi, Paul. 2016. "Property Identity". *Philosophy Compass* 11, nr 12, s. 829–39.
- Bergström, Lars. 2018. *Varats dunkla skrymslen*. Stockholm: Thales.
- Lewis, David. 1983. "New Work for a Theory of Universals". *Australasian Journal of Philosophy* 61, nr 4, s. 343–77.
- Shoemaker, Sydney. 1980. "Causality and Properties". I *Time and Cause*, red. Peter van Inwagen, s. 109–35. Berlin: Springer,.
- Quine, W. V. O. 1948. "On What There Is". *Review of Metaphysics* 2, s. 21–38.
- . 1969. *Word and Object*. Cambridge, Mass.: MIT Press.